

AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกฎหมายในการประยุกต์ใช้ AI

โดย นางสาวปุณยนุช ลิ้มเมธาพงศา
นักวิชาการแผนกที่ภาพถ่ายปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน
๒. เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI
๔. เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

สรุปเนื้อหา

หลักจริยธรรม AI คือ หลักการในการออกแบบ พัฒนา และกำกับดูแล AI ให้มีพฤติกรรมหรือผลลัพธ์จากการทำงานสอดคล้องตามหลักการจริยธรรมหรือหลักการอันดีที่พึงปฏิบัติตามบริบทที่นำ AI ไปประยุกต์ใช้

หลักจริยธรรม AI ของ OECD ในปี ๒๐๑๙ องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา เป็นองค์การระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและยอมรับระบอบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจการค้าเสรี ในการร่วมกันและพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคยุโรปและโลก (The Organization for Economic Cooperation and Development : OECD) ได้ประกาศหลักการจริยธรรมพื้นฐานที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาด้าน AI ดังนี้

- ๑) การเติบโตอย่างครอบคลุม การพัฒนาอย่างยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดี
- ๒) เคารพหลักสิทธิมนุษยชน ค่านิยมประชาธิปไตย และความเป็นส่วนตัว
- ๓) ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสมเกี่ยวกับระบบ AI
- ๔) ระบบ AI ต้องมีความมั่นคงและปลอดภัย บริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง
- ๕) องค์กรและบุคคลที่พัฒนา ปรับใช้ หรือดำเนินการระบบ AI ต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของระบบนั้น

Values-based principles	Recommendations for policymakers
 Inclusive growth, sustainable development and well-being >	 Investing in AI research and development >
 Human rights and democratic values, including fairness and privacy >	 Fostering an inclusive AI-enabling ecosystem >
 Transparency and explainability >	 Shaping an enabling interoperable governance and policy environment for AI >
 Robustness, security and safety >	 Building human capacity and preparing for labour market transition >
 Accountability >	 International co-operation for trustworthy AI >

ที่มา : <https://oecd.ai/en/ai-principles>

หลักจริยธรรม AI ของประเทศไทย (Thailand AI Ethics Guideline) หน่วยงานจัดทำหลักจริยธรรม AI คือ สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สดช.) เพื่อให้หน่วยงานราชการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงกำกับดูแล ปัญญาประดิษฐ์(AI) ให้มีความน่าเชื่อถือ มั่นคง ปลอดภัย มีจริยธรรม และนำไปใช้ในทางที่ถูกต้อง หลักการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles) ตามแนวทางของ สดช. หลักสำคัญที่คำนึงถึง ๖ ประการ มีดังนี้

๑. ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Competitiveness and Sustainable Development) AI ควรถูกสร้างและใช้งานเพื่อสร้างประโยชน์และคุณค่าให้แก่ มนุษย์ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมถึงเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสร้างความเจริญให้กับทุกภาคส่วนในโลกอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ AI ยังควรได้รับการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมและอุตสาหกรรมใหม่

๒. ความสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรม และมาตรฐานสากล (Laws, Ethics, and International Standards) AI ควรได้รับการออกแบบ พัฒนาให้บริการและใช้งาน โดยสอดคล้องกับกฎหมาย บรรทัดฐาน จริยธรรม คุณธรรมของมนุษย์ และมาตรฐานสากล โดยเคารพต่อความเป็นส่วนตัว เกียรติ สิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ AI ยังควรได้รับการออกแบบโดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ตัดสินใจ (Human-Centered Design) และไม่ควรถูกออกแบบเพื่อใช้ในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์

๓. ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ (Transparency and Accountability) AI ควรได้รับการออกแบบ พัฒนาให้บริการและใช้งานด้วยความโปร่งใส โดยจะต้องสามารถอธิบาย (Explainability) และคาดการณ์ผลลัพธ์จากการทำงานได้ อีกทั้ง ยังควรมีการเฝ้าติดตามความผิดปกติ มีความสามารถในการสืบย้อนกลับ (Traceability) และสามารถวินิจฉัยปัญหาและความผิดพลาดได้ (Diagnosability)

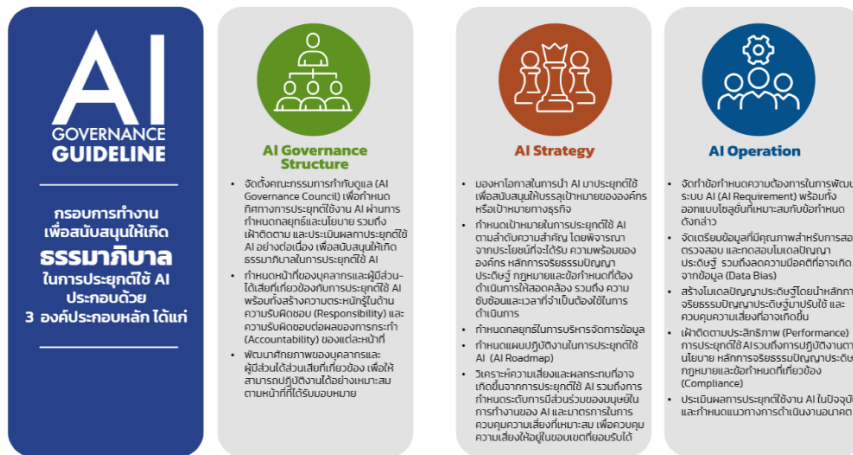
๔. ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว (Security and Privacy) AI ควรถูกออกแบบและพัฒนาโดยให้ความสำคัญถึงความมั่นคงปลอดภัยและการรักษาความเป็นส่วนตัว โดยจัดให้มีมาตรการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ และปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงมีกลไกที่ให้มนุษย์สามารถแทรกแซงเพื่อควบคุมการทำงานของ AI ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์หรือความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ได้

๕. ความเท่าเทียม หลากหลาย ครอบคลุม และเป็นธรรม (Fairness) ในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ AI อย่างเป็นธรรมและลดความมีอคติ (Bias) ระบบควรถูกออกแบบและพัฒนาโดยคำนึงความหลากหลาย (Diversity) ลดการเอนเอียง แบ่งแยก และเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะที่ต่างกัน (อาทิ อายุ เพศ ลักษณะทางกายภาพ เชื้อชาติ) โดยเฉพาะกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม

๖. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) AI ควรได้รับการสนับสนุนให้มีความน่าเชื่อถือและความมั่นใจในการใช้งานต่อสาธารณะ โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาด้วยความยึดมั่นในความถูกต้อง (Accuracy) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) สามารถทนทานต่อเหตุการณ์ที่อาจเกิดความผิดพลาด (Robustness) และสามารถสร้างผลลัพธ์ได้เหมือนเดิม (Reproducibility) นอกจากนี้ ควรมีการควบคุมคุณภาพของข้อมูล (Quality of data) รวมถึงกำหนดกระบวนการและช่องทางรับความคิดเห็น (Feedback) จากผู้ใช้งาน ให้ข้อมูลเพิ่มเติม รับเรื่องร้องเรียน แจ้งปัญหาที่พบ และมีการตอบสนองหรือดำเนินการแก้ไขปัญหาที่พบได้ทันที

กรอบการทำงานเพื่อสนับสนุนธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI (AI Governance) คือ กรอบความคิดเพื่อนำ AI ไปใช้อย่างปลอดภัยและมีจริยธรรม ด้วยหลักการกำกับดูแลการปฏิบัติงานในทุก

กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ AI โดยจัดให้มีมาตรการในการกำกับดูแลผ่านการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนปฏิบัติ และเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ได้แก่

ที่มา : urlkub.co/RqXbfA

๑. AI Governance Structure

- จัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแล (AI Governance Council) เพื่อกำหนดทิศทางทางการประยุกต์ใช้งาน AI ผ่านการกำหนดกลยุทธ์และนโยบาย รวมถึงเฝ้าติดตามและประเมินผลการประยุกต์ใช้ AI อย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI
- กำหนดหน้าที่ของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ AI พร้อมทั้งสร้างความตระหนักรู้ในด้านความรับผิดชอบและความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของแต่ละหน้าที่
- พัฒนาศักยภาพของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๒. AI Strategy

- มองหาโอกาสในการนำ AI มาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือเป้าหมายทางธุรกิจ
- กำหนดเป้าหมายในการประยุกต์ใช้ AI ตามลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับ ความพร้อมขององค์กร ทัศนคติของสังคม ทัศนคติของภาครัฐ กฎหมาย และข้อกำหนดที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้อง รวมถึงความซับซ้อนและเวลาที่เป็นต้องใช้ในการดำเนินการ
- กำหนดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการข้อมูล
- กำหนดแผนปฏิบัติงานในการประยุกต์ใช้ AI (AI Roadmap)
- วิเคราะห์ความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ AI รวมถึงการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของมนุษย์ในการทำงานของ AI และมาตรการในการควบคุมความเสี่ยงที่เหมาะสม เพื่อควบคุมความเสี่ยงให้อยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้

๓. AI Operation

- จัดทำข้อกำหนดความต้องการในการพัฒนาระบบ AI (AI Requirement) พร้อมทั้งออกแบบโซลูชันที่เหมาะสมกับข้อกำหนดดังกล่าว

- จัดเตรียมข้อมูลที่มีคุณภาพสำหรับการสอนตรวจสอบ และทดสอบโมเดลปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงลดความเอนเอียงที่อาจเกิดจากข้อมูล (Data Bias)
- สร้างโมเดลปัญญาประดิษฐ์โดยนำหลักการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์มาปรับใช้ และควบคุมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น
- ฝ้าติดตามประสิทธิภาพ (Performance) การประยุกต์ใช้ AI รวมถึงการปฏิบัติงานตามนโยบายหลักการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง (Compliance)
- ประเมินผลการประยุกต์ใช้ AI ในปัจจุบันและกำหนดแนวทางการดำเนินงานในอนาคต

ภาพรวมตัวอย่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ในประเทศไทย (AI Related Laws)

แม้ว่าตอนนี้ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย AI ก็ตาม แต่ก็มีกฎหมายอื่นที่เราต้องปฏิบัติตามและประเทศที่เริ่มมีกฎหมาย AI ออกมาแล้วก็คือทางสหภาพยุโรป ในประเด็นกฎหมาย AI ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังภาพ

ที่มา : ภาพรวมตัวอย่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ในประเทศไทย

e-Learning สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล

การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาหลักสูตรในครั้งนี้นี้ ผู้เรียนนำการประยุกต์ใช้ AI มาช่วยสนับสนุนและยกระดับการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ AI โดยครอบคลุมถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยของข้อมูลและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อช่วยให้การทำงานจากการประยุกต์ใช้ AI เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลดีต่อองค์กร

ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

- ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน
- ผู้เรียนมีความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม
- ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI
- ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

ประโยชน์ที่ได้รับต่อองค์กร

ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ AI สามารถเลือกใช้งาน AI ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องและปลอดภัย เกิดความตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจาก AI ได้ ผู้เรียนสร้างความมั่นใจได้ว่า AI จะถูกนำไปใช้ในทางที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือละเมิดกฎหมายและจริยธรรม ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยป้องกันความเสี่ยงจากภัยไซเบอร์และข้อมูลที่ไม่ถูกต้องในการให้บริการแผนทีและข้อมูลทางแผนที่

ประโยชน์ที่ได้รับต่อสาธารณะ

ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลความรู้ที่ได้จากหลักสูตรนี้ เผยแพร่และถ่ายทอดให้แก่บุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ AI อย่างถูกต้อง ป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อข้อมูลของทางราชการและความเสียหายต่อภาพลักษณ์ขององค์กร

แหล่งที่มา

หลักสูตร : AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมภิบาล และข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI

บรรยายโดย : ดร.ศักดิ์ เสกขุนทด

สถาบัน/หน่วยงาน/ระบบ : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

รูปแบบหลักสูตร : E-Learning

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘